

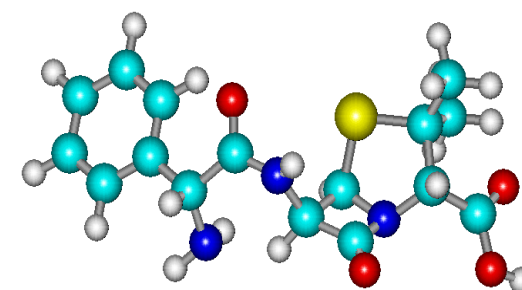
Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

Národní
plán
obnovy

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Chemie organických látek

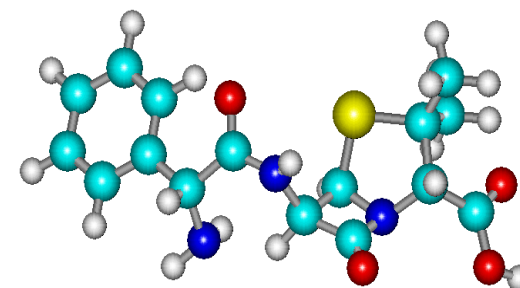
doc. Ing. Pavel Bobál, CSc.

MUNI
PHARM

Ústav
chemických
léčiv

Chemie organických látek

13. Biomolekuly II (terpeny, vitamíny, hormony)

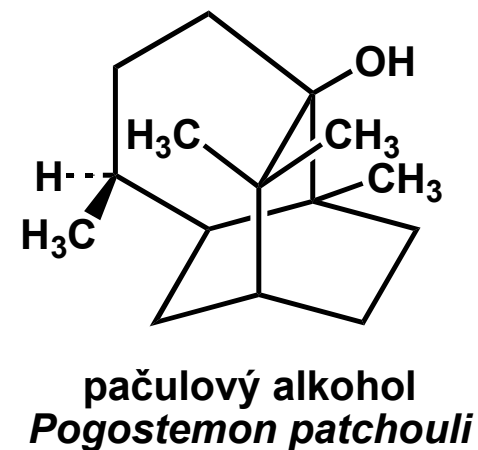
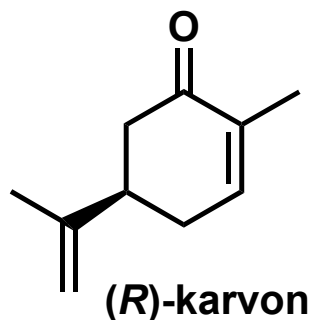
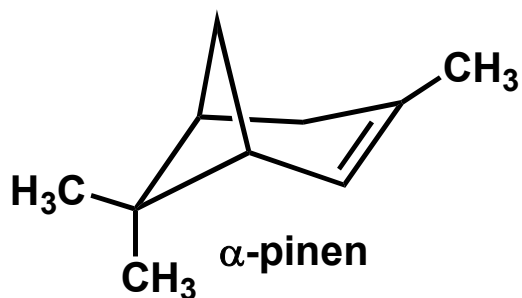
doc. Ing. Pavel Bobál, CSc.

MUNI
PHARM

Ústav
chemických
léčiv

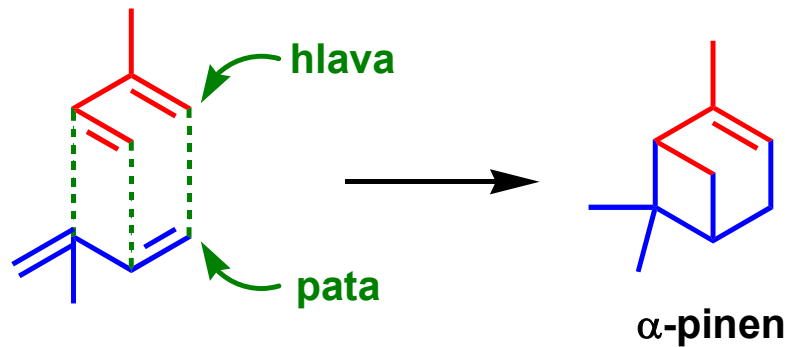
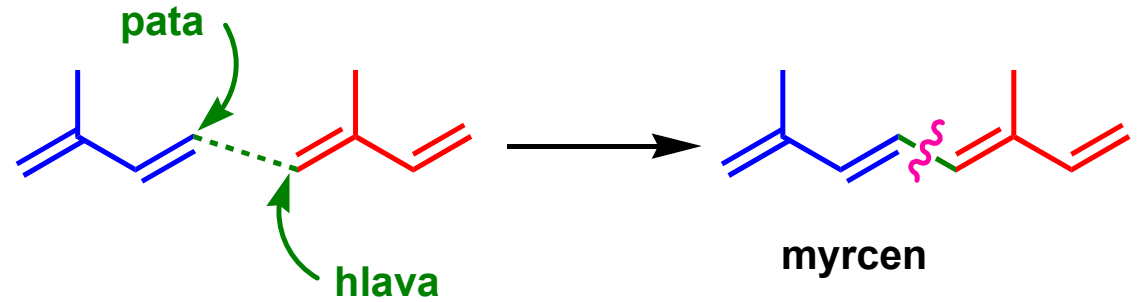
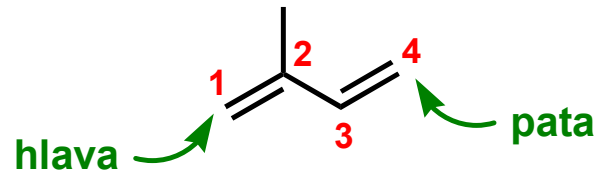
Terpenoidy

- Destilace s vodní parou – rostlinné materiály – silice (etherické oleje, esenciální oleje)
- směsi lipofilních látek – **terpeny** (uhlovodíky) nebo **terpenoidy**
- ~ 22 000 druhů terpenoidů – cyklické i acyklické

Terpenoidy

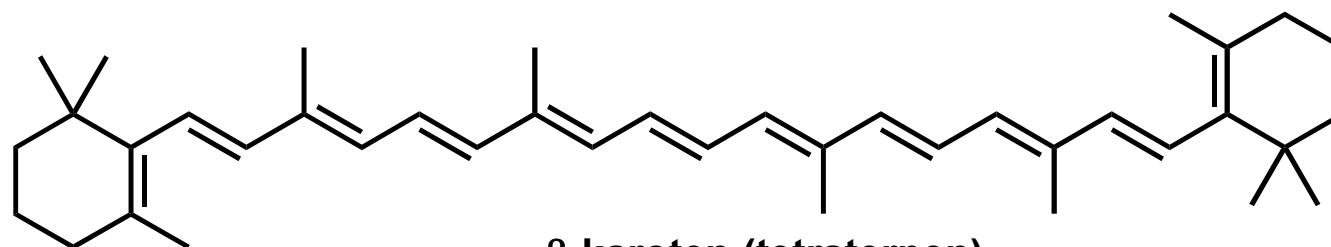
Isoprenové pravidlo – terpenoidy lze odvodit z isoprenu

Terpenoidy

Klasifikace terpenoidů – počet isoprenových jednotek

- monoterpeny	2 isoprenové jednotky	10 atomů
- seskviterpeny	3 isoprenové jednotky	15 atomů
- diterpeny	4 isoprenové jednotky	20 atomů
- sesterterpeny	5 isoprenové jednotky	25 atomů
- triterpeny	6 isoprenové jednotky	30 atomů
- tetraterpeny	8 isoprenové jednotky	40 atomů

β -karoten (tetraterpen)

lanosterol (triterpen)

Hormony

Hormony jsou **regulátory biochemických pochodů**, tvořené v organismu a přenášené na místo svého působení pomocí krevního řečiště.

Sloučeniny tvořené v určitém orgánu, tkáni nebo buněčném systému, uvolňované do krve a vyvolávající specifický regulační účinek v jiných orgánech a tkáních.

Vnitřní sekrece – proces výdeje hormonu do krve, žlázy se potom nazývají **endokrinní** (žlázy s vnitřní sekrecí).

Tkáňové hormony – tvořeny buňkami neodlišenými od okolní tkáně.

Každý hormon má své specifické účinky.

Vyznačují se vysokou účinností (fyziologické koncentrace v krvi mezi 10^{-6} – 10^{-12} mol/l) .

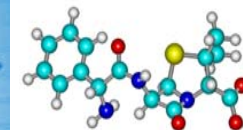
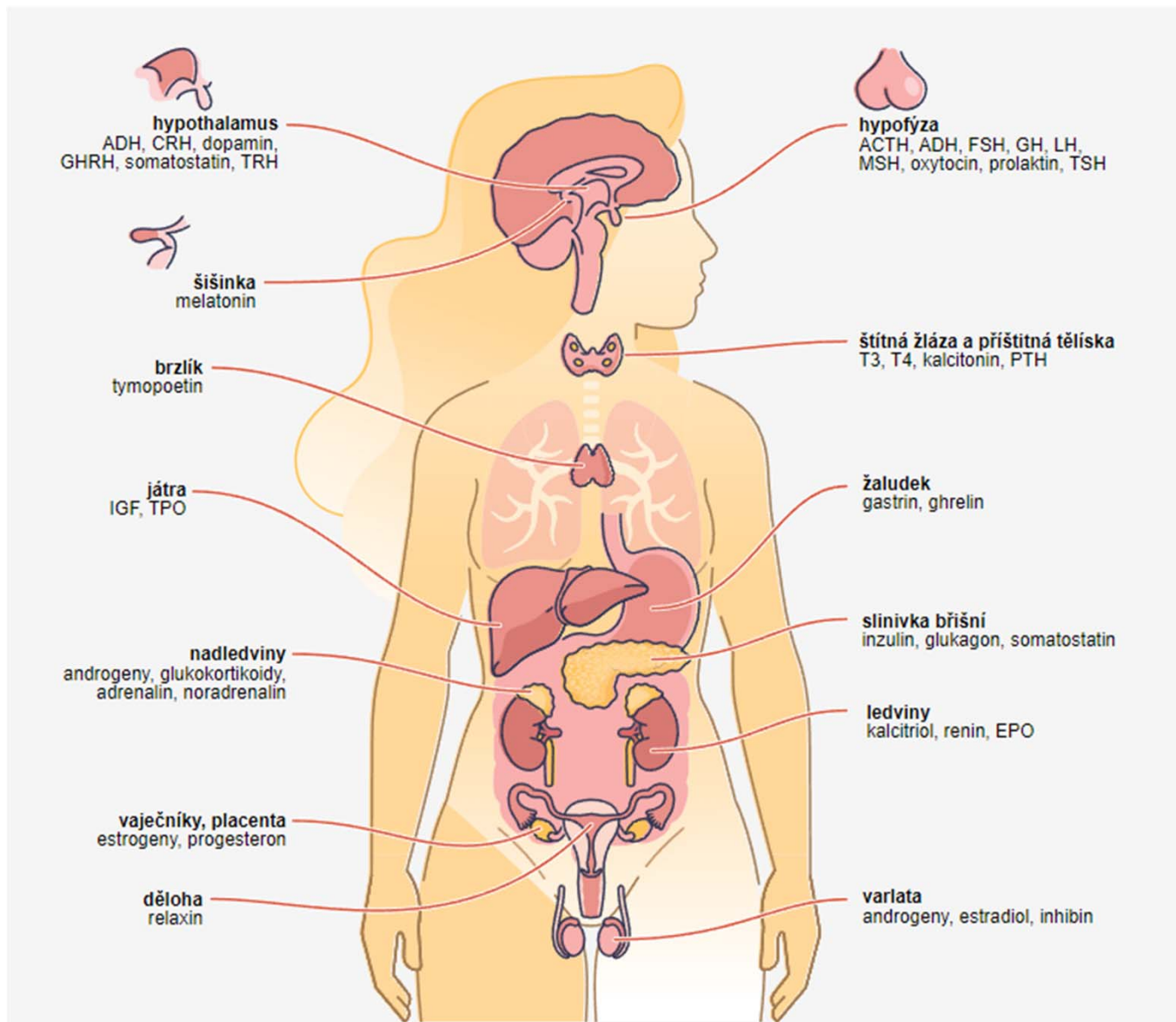

Hormony – dělení podle chemické stavby:

1. **PEPTIDY A BÍLKOVINY** – např. insulin a glukagon
2. **STEROIDY** – látky lipofilního charakteru, např. kortikoidy (= hormony kůry nadledvinek), pohlavní hormony obratlovců
3. **DERIVÁTY TYROSINU** – hormony dřeně nadledvin (adrenalin, noradrenalin a dopamin) a hormony štítné žlázy (tyroxin a trijodthyronin)
4. **OXIDAČNÍ PRODUKTY KYSELINY ARACHIDONOVÉ** nazývané **PROSTANOIDY** – Nejsou to hormony v pravém slova smyslu, ale spíše modifikátory účinku hormonů. Patří sem: prostaglandiny, thromboxany, prostacykliny, leukotrieny)

Hormony – dělení podle žláz, které je produkují:

Hormony – dělení podle žláz, které je produkují:

1. HORMONY HYPOFÝZOVÉ

Hypofýza = je nadřazena ostatním endokrinním žlázám, řídí a kontroluje jejich činnost.

Přední lalok hypofýzy:

- **thyreotropní hormon** – stimuluje tvorbu thyroxinu ve štítné žláze,
- **adrenokortikotropní hormon** – stimuluje tvorbu kortikotropních hormonů v kůře nadledvinek,
- **somatotropní hormon** (= růstový hormon) – zasahuje do látkové přeměny,
- **gonadotropní hormony** – regulují biochemické a fyziologické pochody v pohlavních žlázách a orgánech,

FSH = folikuly stimulující hormon – podporuje: u mužů spermatogenezi, u žen zrání ovariálních folikulů a tvorbu estrogenů,

LH = luteinizační hormon – podporuje: u mužů produkci testosteronu, u žen prasknutí zralého folikulu a vyplavení vajíčka,

LTH = luteotropní hormon – podporuje produkci progesteronu ve žlutém tělísku a tvorbu mléka.

Hormony – dělení podle žláz, které je produkují:

1. HORMONY HYPOFÝZOVÉ

Zadní lalok hypofýzy:

oxytocin

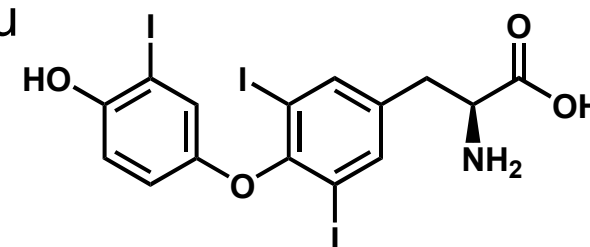
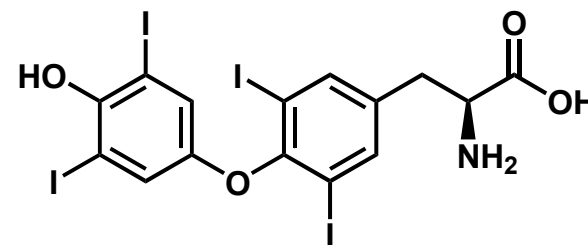
vasopresin

2. HORMONY ŠTÍTNÉ ŽLÁZY

- regulují intenzitu přeměny látek v organismu

tyroxin

trijódtyronin

3. HORMONY PŘÍŠTÍTNÝCH TĚLÍSEK

parathormon – ovlivňuje činnost ledvin, látkovou přeměnu kostní tkáně a resorpci vápníku

Hormony – dělení podle žláz, které je produkují:

4. HORMONY NADLEDVINEK

mineralokortikoidy – kůra – kortikoidní hormony

– ovlivňují metabolismus minerálních látek

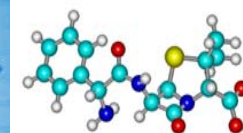
aldosteron

deoxykortikosteron

glukokortikoidy – dřeň – adrenalin a noradrenalin

– ovlivňují metabolismus sacharidů

kortizol

Hormony – dělení podle žláz, které je produkují:

5. HORMONY SLINIVKY BŘIŠNÍ

insulin – tvoří se v b-buňkách Langerhansových ostrůvků

– snižuje hladinu glukózy v krvi,

glukagon – tvoří se v a-buňkách Langerhansových ostrůvků

– zvyšuje hladinu glukózy v krvi.

6. POHLAVNÍ HORMONY

mužské = androgeny, např. **androsteron**, **testosteron**

ženské = gynekogeny

folikulární = estrogeny – regulují cyklické dozrávání vajíček,
např. **estron**, **estriol**, **estradiol**,

hormony žlutého tělíska = gestageny, např. **progesteron** – v době těhotenství inhibuje ovulaci.

7. OSTATNÍ HORMONY

nepravé hormony – vznikají přímo ve tkáních, kde působí - tzv. **tkáňové hormony**, např. **sekretin** – vzniká v žaludeční sliznici a stimuluje sekreci žaludeční šťávy.

Vitamíny

- vitamíny jsou nízkomolekulární látky nezbytné pro život,
  - vitamíny mají funkci katalyzátorů biochemických reakcí,
  - podílejí se na metabolismu bílkovin, tuků a cukrů,
  - 13 základních typů vitamínů,
  - lidský organismus nedokáže, až na některé výjimky, vitamíny syntetizovat,
  - získávají ze stravy.
-
- nedostatek vitamínů – **avitaminóza** – poruchy funkcí organismu nebo i vážná onemocnění,
  - přebytek vitamínů – **hypervitaminóza** – rozpustných ve vodě – organismus z těla nadbytečné množství vyloučí močí,
  - přebytek vitamínů – **hypervitaminóza** – rozpustných v tucích – vážné problémy.

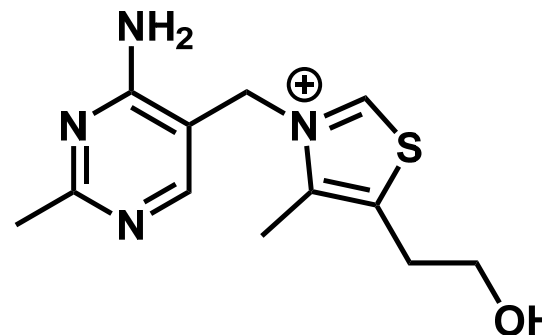

Vitamíny - rozdělení

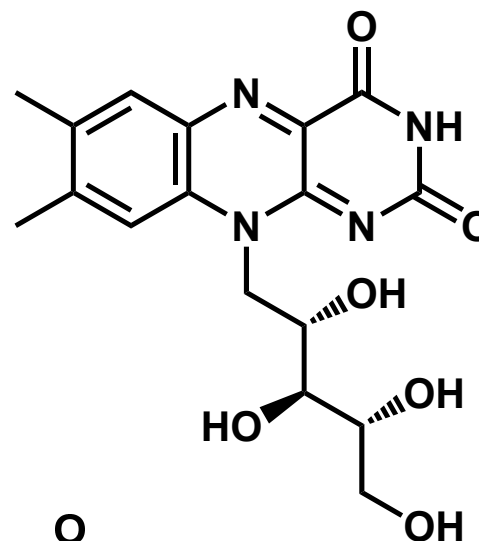
Vitamíny rozpustné ve vodě:

Vitamíny skupiny B

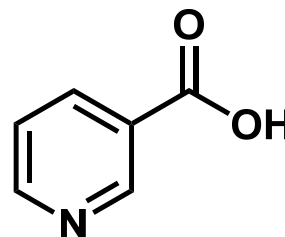
Vitamín B₁ – thiamin

Vitamín B₂ – riboflavin

Vitamín B₃ – niacin

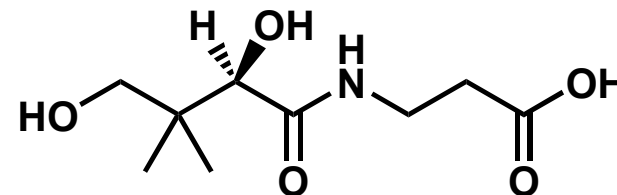

Vitamíny - rozdělení

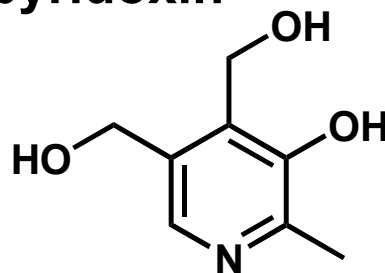
Vitamíny rozpustné ve vodě:

Vitamíny skupiny B

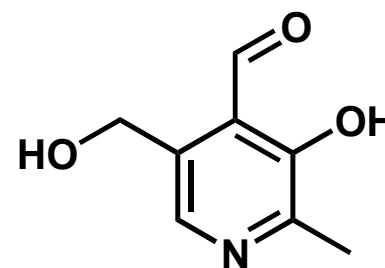
Vitamín B₅ – kyselina pantothenová

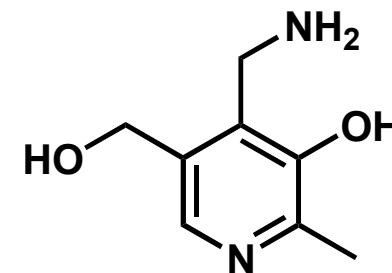
Vitamín B₆ – pyridoxin

pyridoxol

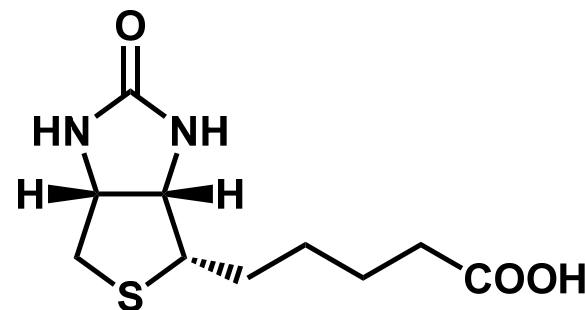

pyridoxal

pyridoxamin

Vitamín B₇ – biotin, vitamín H

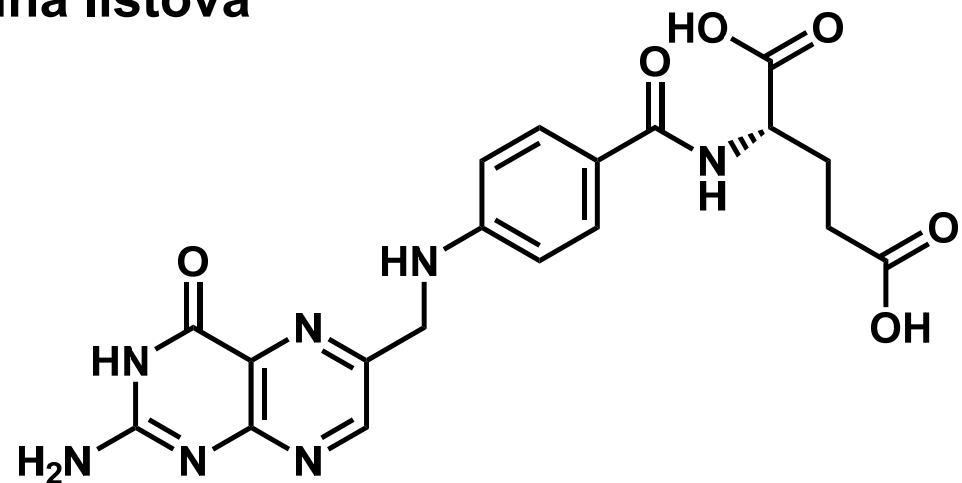

Vitamíny - rozdělení

Vitamíny rozpustné ve vodě:

Vitamíny skupiny B

Vitamín B₉ – kyselina listová

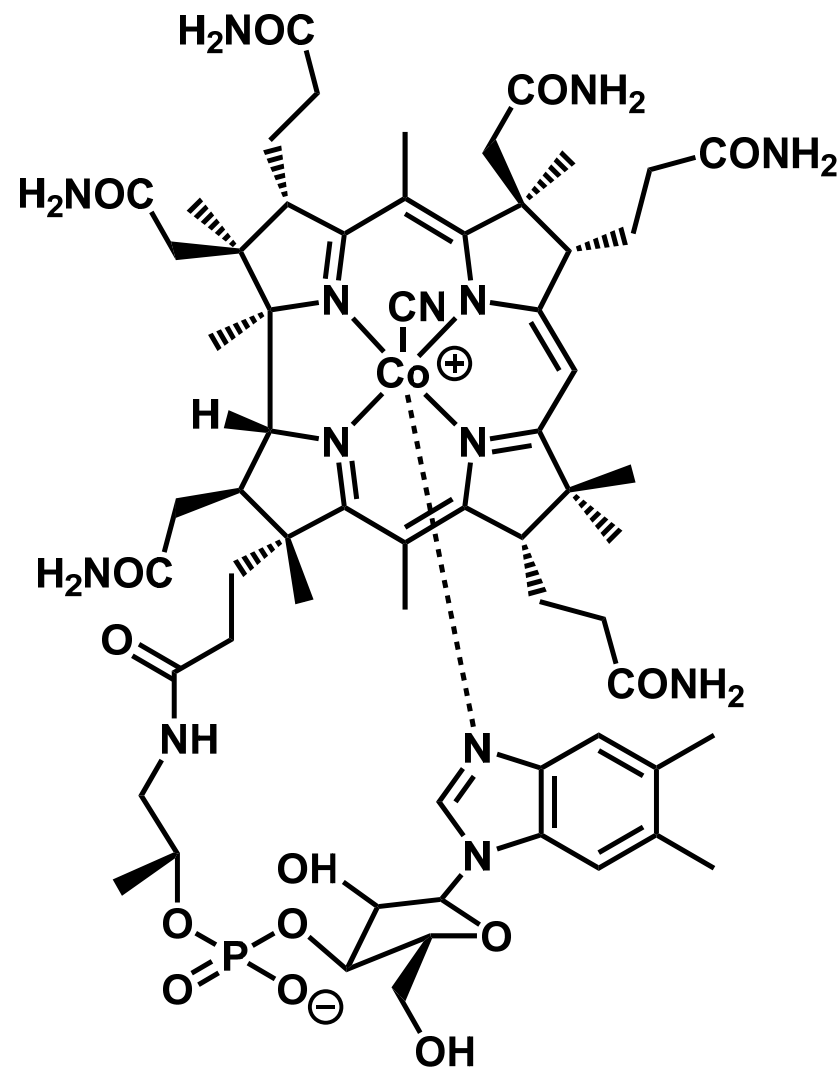

Vitamíny - rozdělení

Vitamíny rozpustné ve vodě:

Vitamíny skupiny B

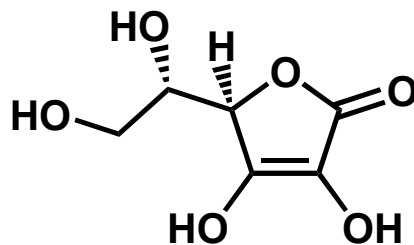
Vitamín B₁₂ – kobalamin

Vitamíny - rozdělení

Vitamíny rozpustné ve vodě:

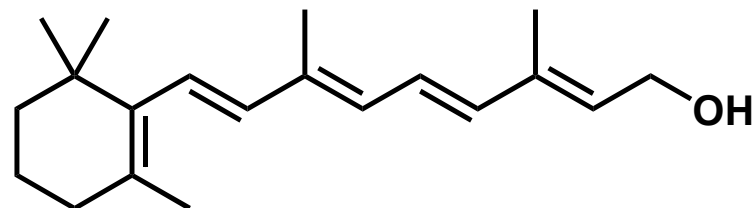
Vitamín C - kyselina askorbová

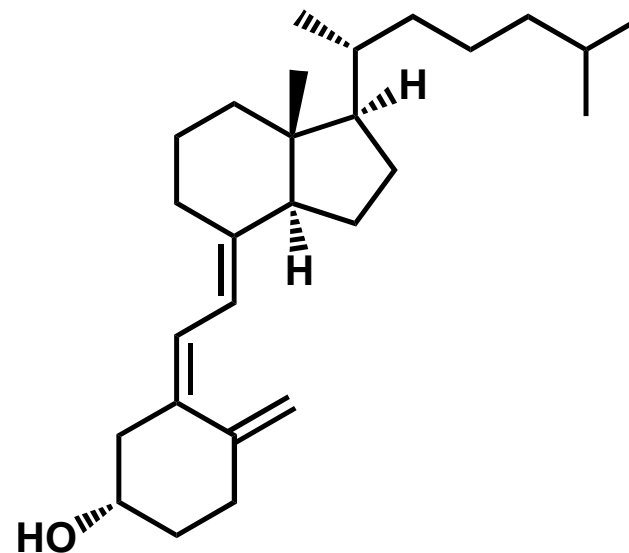
Vitamíny - rozdělení

Vitamíny rozpustné v tucích:

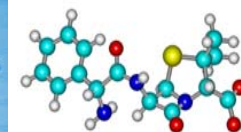
Vitamín A – retinol a 3,4-didehydroretinol

Vitamín D (kalciferoly)

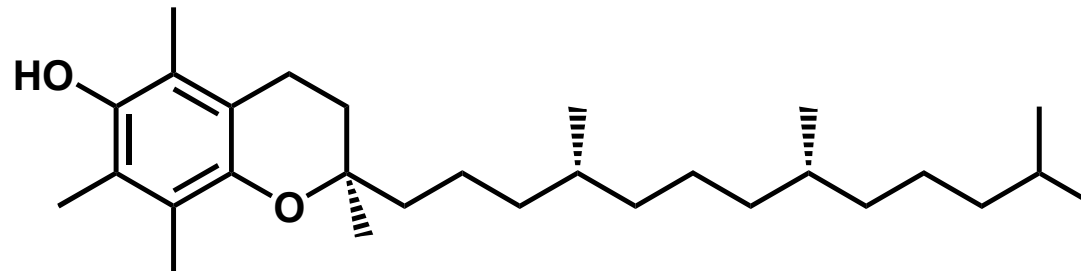
cholecalciferol, vitamín D₃

Vitamíny - rozdělení

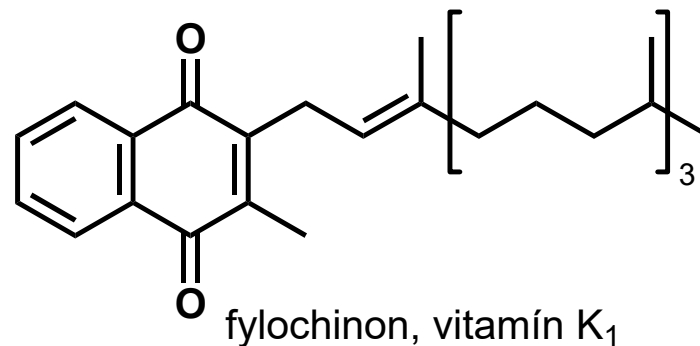
Vitamíny rozpustné v tucích:

Vitamín E – tokoferoly

α -tokoferol

Vitamín K – fylochinon a menachinon

fylochinon, vitamín K₁

